

Pagrindiniai klausimai:

- **Koks valstybės požiūris į tautinės tapatybės stiprinimą?**
- **Kaip švietimas padeda stiprinti lietuvybę?**
- **Kokie lituanistinio ugdymo uždaviniai?**
- **Su kokiais sunkumais susiduriame?**
- **Kaip tautinė tapatybė stiprinama kitose Europos šalyse?**
- **Ką galėtume padaryti tobulindami lituanistinį ugdymą?**

LITUANISTINIO UGDYMO – UGDYMO LIETUVAI – SVARBA, PROBLEMAS IR GALIMYBĖS

Siekis stiprinti lituanistinį ugdymą susijęs su valstybėje padidėjusiu susirūpinimu tautos ateitimi, esminių tautos vertybių tęstinumu. Nerimą kelia dideli mūsų visuomenės emigracijos mastai ir tai, kad pasaulio lietuviai, gyvenantys užsienio valstybėse, atitolsta nuo viešojo Lietuvos gyvenimo, kad Lietuvos gyventojai mažai tiki šalies sėkme, mažai didžiuojasi būdami lietuviai. Viešojoje erdvėje pastebima tautinė savinieka, menkavertiškumo jausmas, yra manančiųjų, kad esame nykstanti tauta. Kai stinga tautinės savigarbos ir pasitikėjimo tautos galiomis, menksta ir pastangos puoselėti savo tautinę tapatybę, išskirtinumą. Pastaruoju metu itin daug kalbama apie tai, kad negerbiame savo paveldėtos kultūros, savo gimtosios kalbos ir vis prasčiau ją mokame, pastebima, kad fragmentiškai suvokiame savo tautos, valstybės praeitį.

Daugumą šių reiškinų galima susieti su dabarties ypatumais. Globalizacija, Europos integracija kasdienį mūsų gyvenimą veda į vis platesnes erdves, silpnėja ryšys su gyvenamąja vietove, jos kultūra, tradicijomis, o ir toji vietovė patiria plūstančią tolesnio pasaulio įtaką. Intensyvėjanti kultūrų tarpusavio sąveika, modernizacijos procesai nebeužtikrina tradicinių vertybių tęstinumo. Nors ir neatrodo tikėtina, kad globalizacija galėtų nuvesti iki bendros pasaulinės kultūros, tačiau akivaizdu, kad tautinė tapatybė patiria didelius iššūkius, ji tampa lankstesnė, trapesnė, sunkiau apibrėžiama. Tai ypač aktualu mažoms, į pasaulį besiveržiančioms tautoms, – tokia yra ir Lietuva.

Kadangi tautinė tapatybė yra brangintina vertybė, taip pat – visuomenės stabilumo, saugumo pagrindas, ją telkiantis veiksnys, lietuvybės puoselėjimui turėtume skirti daugiau pastangų. Tai svarbu tiek visai tautai, tiek kiekvienam žmogui – taigi, visai Lietuvai. Be to, lietuvių kultūra – tai unikali pasaulio kultūros dalis, už kurią esame atsakingi.

Švietimas – viena iš valstybės galių stiprinant tautos tapatybę, bendrystės pamatus. Tai įgyvendinama lituanistiniu ugdymu, padedančiu jaunajai kartai perimti tautos vertybes (kalbą, kultūrą, istoriją ir kt.), geriau pažinti ir pamilti savo kraštą, savo lietuviškąją tapatybę.

Pagrindinės išvados:

Tautos tapatybės puoselėjimas, bendrystės stiprinimas yra strateginis šalies siekis. Kuriame modernią lietuvybę, vienijančią visus (ne tik etninius) šalies gyventojus, piliečius, bet tai nepaneigia būtinybės puoselėti tautos pamatą (kalbą, kultūrą). Lietuvybei stiprinti telkiamos įvairių valstybės institucijų, įstaigų pastangos.

Švietimas lietuvybę stiprina padėdamas asmeniui perimti ir kūrybiškai plėtoti tautą vienijančias, jos tapatybės esmę sudarančias vertybes. Lituanistinio ugdymo ir švietimo erdvė sudėtinga – ji apima etninių lietuvių ir kitataučių, susiejusių save su Lietuva, lietuvių, gyvenančių Lietuvoje ar užsienyje, ugdymą ir švietimą.

Keliami platūs lituanistinio ugdymo tikslai pradedant lituanistinių mokomųjų dalykų paskirties permąstymu ir lietuvybės puoselėjimo stiprinimu visame ugdymo procese ir baigiant lituanistiniam ugdymui palankios viešosios erdvės kūrimu. Nors lietuvių kalbos ugdymui tenka išskirtinis vaidmuo, lituanistinis ugdymas ir švietimas – ne vien lituanistų, bet visų mokytojų, mokyklos bendruomenės užduotis.

Lituanistinio ugdymo tikslai nėra lengvai įgyvendinami. Tą rodo menkstantys mokinių lietuvių kalbos mokymosi pasiekimai, nors siekiame reikšmingai juos pagerinti. Nėra lengva ugdyti tautinį, istorinį sąmoningumą, kai nepakankamai stiprus pats tautos istorijos pasakojimas. Taigi vienas iš svarbesnių uždavinių – sutelkti švietimo bendruomenę siekti bendrų lituanistinio ugdymo tikslų.

Nacionalinės tapatybės stiprinimu susirūpinusios ir kitos Europos šalys. Taikomos įvairios kultūros, švietimo ir kitos priemonės. Ne visos jos būna sėkmingos. Patirtis rodo, kad bandymuose stiprinti daugiakultūrės visuomenės sanglaudą slypi ir pavojus supriešinti jos grupes.

Stiprinant lituanistinį ugdymą, būtų svarbu tobulinti privalomojo mokymosi etapą, daugiau pagalbos teikti lituanistiniam švietimui užsienyje, siekti aktyvesnio švietimo bendruomenės bendradarbiavimo, tobulinti ugdymo procesą, mokytojų rengimą, plačiau pasinaudoti kultūros sektoriaus teikiamomis galimybėmis ir kt.

POŽIŪRIS Į TAUTINĘ TAPATYBĘ IR JOS IŠSAUGOJIMĄ

Kaip suprantame lietuvišką tapatybę?

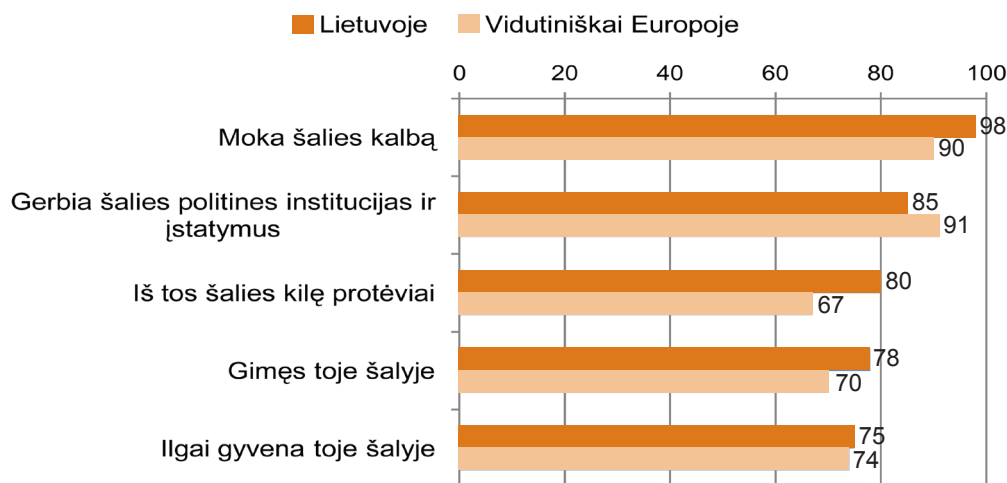
Kalbant apie lietuviybės stiprinimą, pirmiausia reikėtų atsakyti į klausimą, kaip suprantame lietuviybę, kokią lietuviybę siekiame stiprinti.

Tautinė tapatybė siejama su kilme, kalba, kultūra, istorija, gyvenamąja teritorija, tačiau požiūriai, ką laikyti *esminiais* tautinės tapatybės bruožais, skiriasi. Jos vaizdinyje gali būti ryškesnis kultūrinis-etninis arba teritorinis-pilietinis dėmuo. Lietuviškumą suvokiant kaip **kultūrinę-etninę tapatybę**, jos pagrindu laikomi kilmė (kraujo ryšys su tėvynainiais lietuviais), lietuvių kalba, kultūra. Kalbant apie lietuviškumą kaip

apie **teritorinę-pilietinę tapatybę**, ji suprantama kaip buvimas Lietuvos piliečiu, gyvenimas Lietuvoje ar kitoks ryšys su Lietuvos valstybe (pilietinė tapatybė gali vienyti įvairių etninių grupių atstovus). Nors vienokia ar kitokia tautinės tapatybės samprata gali dominuoti, tačiau tiek valstybės gyvenimo sanklodoje, tiek plačiose visuomenės diskusijose ar individualiuose tapatybės apmąstymuose etniniai ir pilietiniai aspektai susilieja. Pavyzdžiui, valstybė, kaip etninės lietuvių tautos namai, rūpinasi visais savo piliečiais (ne tik etniniais lietuviais), kita vertus, negalėtų būti Lietuvos, pilietinės lietuvių tautos be etninių savybių – lietuvių kalbos, kultūros.

1 pav. Koks turėtų būti tikras šalies pilietis?

Gyventojų, manančių, kad išvardytieji požymiai yra gana svarbūs ar labai svarbūs, dalis (proc.)

Šaltinis: Europos vertybių tyrimas, 2008

Etninių ir pilietinių aspektų susiliejimą iliustruoja ir 2008 m. atlikto Europos vertybių tyrimo rezultatai. Tyrimo duomenimis, beveik visi Lietuvos gyventojai (98 proc.) mano, kad Lietuvos piliečiui gana ar labai svarbu mokėti lietuvių kalbą. Antras požymis pagal svarbą – pagarba politinėms šalies institucijoms ir įstatymams (svarbiu laiko 85 proc. gyventojų), toliau – kilmė ir kiti požymiai (žr. 1 pav.). Palyginti su visų tyrime dalyvavusių šalių (46 Europos šalių) vidurkiu, matyti, kad Lietuvos gyventojai etninius bruožus (kalbos mokėjimą, kilmę) laiko svarbesniais nei vidutiniškai Europoje.

Ir minėtasis, ir kiti tyrimai (pavyzdžiui, aptartieji V. Čiubrinsko, I. Šutinienės straipsniuose) rodo, kad Lietuvoje dominuoja lietuviybės kaip etninės tapatybės samprata, tačiau tam tikruose kontekstuose lietuviškumas labiau siejamas su pilietyste. Tautinę tapatybę su teritoriniu-pilietiniu dėmeniu dažniau sieja žmonės, gyvenantys daugiakultūriame kontekste, tokia tautinės tapatybės samprata dažnesnė svarstant socialines, politines problemas. Lietuviybės sampratos skirtumams atsirasti įtakos turi ne tik skirtingi kultūriniai kontekstai, ji kinta ir bėgant laikui (o globalizacija šį procesą tik spartina). Stebima bendra tendencija, kad lietuviškumo samprata keičiasi jai priskiriant vis daugiau teritorinės-pilietinės tapatybės bruožų. Yra manančiųjų, kad būtent pilietinės tapatybės stiprinimas turėtų būti siekiamybė kuriant solidari-

zuojančius tautos ryšius, bet kiti perspėja, kad toks susižavėjimas gali pakenkti tautos, valstybės pamatams¹.

Lietuviybės samprata švietimo dokumentuose pirmą kartą apibrėžta *Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programos vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategijoje*: lietuviybė – lietuviškoji tapatybė ir kultūra, apimanti tautinį ir politinį sąmoningumą, kalbą ir kultūros tekstus, idėjas, vaizdinius ir vertybes.

Koks valstybės požiūris į tautinės tapatybės stiprinimą?

Tautinės tapatybės išsaugojimo ir stiprinimo uždavinys iškeltas strateginiuose šalies dokumentuose. Valstybės raidą projektuojančioje *Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“* numatytoje vizijoje Lietuva – moderni, veržli, atvira pasauliui, puoselėjanti savo nacionalinį tapatumą šalis.

Strategijoje kalbama apie Lietuvos tautą, t. y. tautą ne tik etnine, bet ir politine, pilietine reikšme. Teigiama, kad svarbu iš naujo persvarstyti savo tautinę tapatybę, suvokti, kas mus vienija šiuolaikiniame pasaulyje. Turime puoselėti bendrumo jausmą ir su išvykusiais, ir su atvykusiais. Strategijoje nacionalinį tapatumą puoselėjančios šalies vizija skleidžiama taip: „Lietuvos tauta yra gyvų tradicijų visuomenė. Ji semiasi

¹ Žr. K. Girmaus straipsnius „Ar tautinė tapatybė – atsilikimo požymis?“ ir „Ar pilietinis tautiškumas doroviškai pranašesnis?“, publikuotus žurnale „Naujas židinys-Aidai“ (2007, Nr. 7 ir 2012, Nr. 7).

stiprybės iš praeities, tausoja ir kuria lietuvių kalbą ir kultūrą, puoselėja kitas tradicines Lietuvos kalbas ir kultūras. Taip pat tai šiuolaikiška, pasirengusi dalyvauti nuolat intensyvėjančiame skirtingų kultūrų dialoge tauta. Jos tarpusavio bendrystė paremta „Globalios Lietuvos“ idėja – supratimu, kad Lietuvos tauta yra integrali ir vientisa, neskirstoma į lietuvius, gyvenančius Lietuvoje, ir lietuvius, gyvenančius užsienyje“.

2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje, parengtoje įgyvendinant Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“, iškeltas tikslas (greta kitų tikslų) stiprinti tapatybę, pilietiškumą, atsakomybę ir bendradarbiavimą. Jį numatoma įgyvendinti stiprinant Lietuvos piliečių ir užsienio lietuvių tautinę tapatybę, išsaugant ir aktualizuojant kultūros paveldą ir ugdant istorinį bei kultūrinį sąmoningumą, pilietiškumą skatinant per teisinį, ekonominį sąmoningumą, demokratinį aktyvumą. Be to, programoje pabrėžiama, kad visuomenės tapatybės, solidarumo stiprinimas – vienas iš tikslų, kuriąga-

lima pasiekti tik derinant įvairių valstybės gyvenimo sričių politikos priemones.

Taigi lietuviybės saugojimas ir stiprinimas, tautos sutelktumo didinimas – mūsų šaliai strategiškai svarbūs siekiai. Ieškome šiandieninės Lietuvos visuomenę vienijančio pagrindo, siekiame kurti modernią lietuviybę puoselėdami etninį tautos pamatą. Lietuvių kalbos ir kultūros išsaugojimas svarbus ne tik mūsų pačių savasties stiprybei, ne tik mums kaip „gyvų tradicijų visuomenei“, bet tai ir pareiga pasaulinės kultūros kontekste. Nors lietuvių kultūra domėtis, ją tyrinėti gali įvairių tautybių žmonės, tačiau autentiškiausiai paveldą perduoti gali tik pati tauta. Ir tam nepakanka vien prigimties, reikia ir apsisprendimų, sąmoningų pastangų.

Siekiant stiprinti tautos tapatybę, bendrystę, reikalingi pokyčiai įvairiose valstybės gyvenimo srityse: kultūros, socialinėje, ekonominėje ir kt. Svarbus uždavinys tenka švietimui.

ŠVIETIMO VAIDMUO STIPRINANT LIETUVYBĘ

Tautinės tapatybės stiprinimas – vienas iš švietimo tikslų

Švietimui, padedančiam skleisti jaunosios kartos bei kitų visuomenės narių asmenybės galioms, tenka ypač svarbus vaidmuo siekiant išsaugoti ir kurti tautos tapatybę. Tautinės tapatybės ugdymo svarba buvo pabrėžiama nuo pat nepriklausomos Lietuvos švietimo sistemos kūrimo pradžios. Vėliau, šaliai siekiant labiau integruotis į Europą, ir švietimo srityje dėmesys nuo tautinio savitumo puoselėjimo pakrypo dėmesį su Vakarų pasauliu ieškojimo kryptimi. Tačiau pajutus šių globalizuojančių procesų keliamas grėsmes tautinei tapatybei, lietuviškumo stiprinimą vėl imta labiau akcentuoti.

Vienas iš švietimo tikslų, nustatytų Švietimo įstatyme – perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis,

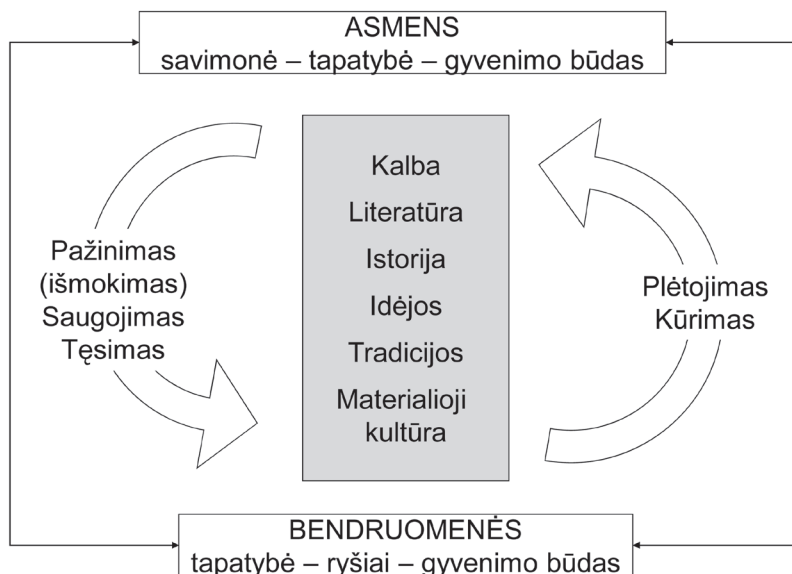
taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą.

Kaip įgyvendinti šį siekį?

Gairių, kaip stiprinti lietuviybę, teikia supratimas, kaip, kokiomis sąlygomis tautos tapatybę išlieka gyvastinga.

Tautos tapatybės tęstinumas užtikrinamas, kai tautos vertybės, svarbiausi jos bruožai tampa kiekvieno asmens – tautos nario – tapatybės pagrindu, lemia jo gyvenimo būdą. Asmuo, perimdamas bendruomenės, tautos tapatybės bruožus, pratęsia jų gyvavimą savyje, perduoda ateities kartoms. Tautos tapatybės pagrindą sudaro kalba, istorija, materialioji kultūra ir kt. Visa tai gyvuoja kiekvienam asmeniui, kiekvienai kartai šį tautos turtą ne tik pažįstant, suvokiant kaip savą, saugant ir tęsiant, bet ir kuriant, plėtojant, pritaikant šiandienai (žr. 2 pav.).

2 pav. Tautinės tapatybės gyvavimo procesas

Šaltinis: Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programos vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategiją rengusios darbo grupės diskusijų medžiaga

Taigi švietimas, suteikdamas galimybes geriau pažinti ir pagal išgales plėtoti lietuviybės esmę sudarančias kalbą, kultūrą ir kitas vertybes, padeda asmeniui šį tautos pamatą perimti, prasmingai juo grįsti savo gyvenimą ir pasirengti jį puoselėti ateityje. Tai sudėtingas uždavinys, ypač kai tautos tapatybės ir jos vertės suvokimas ugdomas intensyvaus kitų kultūrų poveikio, augančio individualizmo kontekste. Kyla būtinybė ieškoti atsakymo į klausimus, koks turėtų būti individualumo ir bendrumo, tradicijos ir naujovės santykis. Iš praeities mus pasiekiančių vertybių gyvybingumas išlieka ne stengiantis jas išlaikyti nepakitusias, susietas su praeities kontekstais, bet jas atnaujinant, interpretuojant, kuriant, iš naujo įprasminant ir įliejant į šiandieninį gyvenimą.

Dėmesys įvairioms visuomenės grupėms

Rūpinantis lietuviškosios tapatybės išsaugojimu ir stiprinimu, galvojama apie įvairių lietuvių grupių: apie etninių lietuvių ir apie kitataučių, susiejusių save su Lietuva, apie lietuvių, gyvenančių Lietuvoje ar užsienyje, – švietimą.

Užsienio lietuvių lituanistinis švietimas svarbus tiek visai tautai, tiek konkrečiam asmeniui. Tai rūpinimasis ir tautos tapatybės tęstinumu, ir išvykusių mūsų bendruomenės narių gerove. Tyrimai rodo, kad ryšio su tėvų kalba ir kultūra išsaugojimas svarbus vaikų asmenybės raidai ir sėkmingai integracijai imigracijos šalyje. Sėkmingiausiai integruojamasi tada, kai neatsisakoma nei tėvų kultūros ir su ja susijusių ryšių, nei imigracijos šalies kultūros ir ryšių. Imigrantų vaikų dvikalbystės tyrimai atskleidžia, kad didžiausią teigiamą įtaką vaikų adaptacijai ir asmenybės raidai daro geras tiek gimtosios, tiek imigracijos šalies kalbos mokėjimas.

Vis dėlto lituanistinio švietimo užsienyje galimybės išsaugant lietuviškąją tapatybę ribotos. Lietuvių imigrantų požiūrio į lietuvių tyrimai patvirtina pastebėjimą, kad tautinę tapatybę tvirčiau išsaugo tik pirmosios kartos imigrantai (asmenys, kuriems dar teko gyventi Lietuvoje), o jų vaikams dažnai suteikiama identiteto pasirinkimo galimybė, t. y. galimybė pasirinkti lietuviškąją tapatybę kartu su imigracijos šalies tapatybe. Tad kiekvienoje naujoje imigrantų kartoje lietuviškumas silpnėja. Tai lemia ne tik sociokultūrinė aplinka (gyvenimas imigracijos šalyje), bet ir tėvų požiūris į vaikų identitetą: vieni imigrantai lietuviškąją tapatybę laiko svarbia ir tiki jos tęstinumu vaikų kartoje galimybe, kiti tokia galimybe abejoja, dar kiti projektuoja daugiakultūrį ar net kosmopolitinį vaikų identitetą. Nuo tėvų požiūrio priklauso ir lituanistinis vaikų ugdymas – tam skiriamos pastangos ir jo turinys. Pastangos puoselėti vaikų lietuvių susijusios ir su tokiais veiksniais kaip tėvų išsilavinimas ir socialinė-ekonominė padėtis, ketinimas grįžti į Lietuvą, teigiama ar neigiama gyvenimo Lietuvoje patirtis, nors šių veiksnių įtaka nėra visuotinė. Tai rodo, kad tautą vienijančių saitų išsaugojimui labai svarbios ir švietimo teikiamos galimybės, ir kitų valstybės gyvenimo sričių kokybė.

Rūpinantis Lietuvos diaspora, pasiryžus pakeisti valstybės santykį su užsienyje gyvenančia Lietuvos tautos dalimi, 2011 m. patvirtinta „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011–2019 metų programa. Joje numatyta pasiekti, kad lietuvis, kad ir kur jis gyventų², jaustųsi „globalios Lietuvos“ dalimi ir dalyvautų valstybės gyvenime. Programoje numatomi mechanizmai, skatinantys užsienio lietuvius puoselėti lietuvių kalbą, lietuvių tautinį tapatumą, stiprinti ryšius su Lietuva, įsitraukti į įvairias valstybės gyvenimo sritis ir prisidėti prie Lietuvos gerovės kūrimo. Į šios programos įgyvendinimą įtraukiamos įvairios valstybės institucijos ir įstaigos.

Kita lietuviybės stiprinimo veiklų kryptis – **kitataučių Lietuvos gyventojų švietimas**. Jų lituanistinis ugdymas siejamas su etninės tapatybės, etninės kultūros puoselėjimu. Kaip jau minėta, jaugimas į savo gimtosios (ar gyvenamosios, jei tai imigrantai) šalies kultūrą (greta savosios etninės kultūros puoselėjimo) labai svarbus sėkmingam asmens gyvenimui visuomenėje, t. y. jo paties gerovei. Ir valstybei svarbu, kad visi jos gyventojai, nepaisant etninės jų priklausomybės, įsilietų į šalies kultūrą, gerbtų jos vertybes, priimtų jas kaip savas. Jei visuomenėje atsiranda daug jos kultūrai abejingų narių, kyla pavojus tos kultūros tęstinumui – nyksta jos individualumas, ji standartizuojasi, darosi kosmopolitinė.

Kitataučiai šalies gyventojai – tai ir seniai šalyje gyvenančių tautinių mažumų bendruomenių atstovai, ir naujieji imigrantai. Naujai į šalį atvykusių užsieniečių švietimo, pagalbos integruojantis į visuomenę, kultūrą sistema Lietuvoje neišplėtotą, nes ir imigrantų šalyje nedaug. Tokią padėtį atspindi Migrančių integracijos politikos indeksas, vertinantis Europos šalis pagal jų vykdomą užsieniečių integracijos politiką. Lietuvai 2010 m. teko 27-ta vieta iš 31-os (be Europos šalių, tyrime dalyvavo JAV ir Kanada). Švietimo sritis tarp visų tirtų politikos sričių (darbo rinkos, šeimos, politinio dalyvavimo, ilgalaikio gyvenimo šalyje, pilietybės suteikimo, antidiskriminacinės politikos) įvertinta prasčiausiai. Teigiama, kad mokyklos yra prastai pasiruošusios priimti migrantų vaikus, jose nėra reikiamos infrastruktūros.

Kitokia tautinių mažumų švietimo situacija. Jo patirtis didelė ir pagrįsta pagarba tautinių mažumų teisėms, jų etniam identitetui³. Kita vertus, keliamas klausimas, ar tautinių mažumų ugdymo politika ir susiklosčiusi praktika palanki sociokultūrinei šios visuomenės dalies integracijai, ieškoma tautinių mažumų švietimo tobulinimo būdų (pavyzdžiui, stiprinamas lietuvių kalbos mokymasis tautinių mažumų mokyklose). Taigi valstybės tautinių mažumų švietimo politikoje siekiama derinti šalies piliečių etninės tapatybės puoselėjimą ir rūpinimąsi visuomenės sanglauda, lietuvių stiprinimą.

² „Globalios Lietuvos“ kūrimo programoje nurodoma, kad, apibendrintais įvairių įstaigų ir institucijų duomenimis, už Lietuvos ribų gyvena apie 1,3 mln. lietuvių kilmės ir iš Lietuvos kilusių asmenų, iš jų – apie 300 tūkst. yra Lietuvos Respublikos piliečiai.

³ Tautinių mažumų švietimo raida plačiau apžvelgiama leidinyje „Tautinių mažumų švietimo politika: kur einama?“ ([http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/2011_Nr9\(59\)Tautiniu%20mazumu%20svietimo%20politika.pdf](http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/2011_Nr9(59)Tautiniu%20mazumu%20svietimo%20politika.pdf))

BENDRIEJI LITUANISTINIO UGDYMO UŽDAVINIAI

Lituanistinis ugdymas – kiekvieno mokytojo pareiga

Mokykloje lituanistinis ugdymas – ne tik lietuvių kalbos mokytojų uždavinys. Jis taip pat vyksta mokantis meninių, socialinių, gamtamokslinių ir kitų sričių mokomųjų dalykų – visko, kas padeda geriau pažinti, pamilti savo kraštą, tapatintis su juo ir jį kurti. Taigi tai – kiekvieno mokytojo pareiga, nustatyta ir *Švietimo įstatymu*, kur nurodoma, kad mokytojas privalo ugdyti tvirtas mokinių tautines ir patriotines nuostatas, pagarbą savo kultūriniam identitetui, suprantamai ir aiškiai, taisyklinga lietuvių kalba perteikti ugdymo turinį. Be to, svarbus ne tik formalusis ugdymas, bet ir neformalusis švietimas, visa mokyklos aplinka. Lietuvybės stiprinimas ir kūrimas turėtų persmelkti visą mokyklos gyvenimą.

Uždavinys saugoti ir stiprinti lietuvių tapatybę ir bendrų visų mokytojų pastangų svarba įgyvendinant šį uždavinį taip pat pabrėžiami bendrosiose ugdymo programose. Tai atsispindi atskirų mokomųjų dalykų programose, akcentuojama bendrųjų kompetencijų ugdymo programose.

Globalizacijos, Europos integracijos laikotarpiu reikia papildomų pastangų, kad mokiniai ir visuomenė susiformuotų priklausymo gimtajai kultūrinei bendruomenei jausmą, todėl 2008 m. atnaujinant bendrąsias pradinio ir pagrindinio ugdymo programas patvirtinta ir *Kultūrinio sąmoningumo integruojamoji programa*. Ji skirta padėti mokiniams suvokti kultūrinio sąmoningumo reikšmę, formuoti asmeninį kultūrinį tapatumą ir kt. Ši pagrindinio ugdymo pakopai skirta programa turėtų būti integruojama į visų mokomųjų dalykų programas, ja reikėtų vadovautis ir ugdant kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencijos pradmenis pradinėje mokykloje. 2011 m. atnaujintose vidurinio ugdymo programose taip pat pabrėžiamas siekis ugdyti asmenybę, suvokiančią savo tautinį tapatumą, vertinančią kultūros paveldą, gebančią perimti ir puoselėti kultūrinės tradicijas, dalyvauti tarpkultūriniame dialoge. Tautinės tapatybės, kultūrinės kompetencijos ugdymas turi tapti viso mokyklos gyvenimo – tiek pamokinės, tiek nepamokinės veiklos – dalimi. Tai pabrėžiama ir plačiau atskleidžiama viduriniam ugdymui skirtoje *Bendrujų kompetencijų ugdymo programoje*.

Lietuvybės stiprinimo akcentavimas bendrosiose ugdymo programose – tik vienas žingsnis. Kaip konkrečiu ugdymo turiniu šis valstybei gyvybiškai svarbus uždavinys įgyvendinamas, priklauso ir nuo kiekvieno mokytojo nuostatų. Be to, pastebima, kad ugdymo turinys, apibrėžtas integruojamosiose programose, turi daugiau galimybių tapti realiai įgyvendinamu, kai atitinkamos nuostatos įrašomos į mokomųjų dalykų programas.

Lietuvių kalbos ugdymui tenka ypatingas vaidmuo

Nors lietuvių kalbos ugdymas apima visą mokyklos gyvenimą, įvairius mokomuosius dalykus, tačiau lietuvių kalbos, litera-

tūros ir kultūros ugdymui tenka išskirtinis vaidmuo. Jis kyla iš ypatingo kalbos ir tautybės santykio: kalba atspindi tautos patirtį, išreiškia jos kultūrą, savitumą ir tuo žadina tautinę sąmonę, dėl to pati kalba yra svarbi tautos vertybė; tautiškumo išgyvenimas labiausiai siejamas su kalbos mokėjimu; kalba padeda suvienyti tautinę bendriją. Tyrimai patvirtina, kad kalba yra stipriausias veiksnys, padedantis asmeniui išsaugoti tautinę tapatybę netgi tada, kai susilpnėja kiti saitai, pavyzdžiui, teritoriniai, emigravus į kitą šalį. Jau minėta (žr. 1 pav. ir jo komentara), kad beveik visi šalies gyventojai mano, jog lietuvių kalbos mokėjimas yra svarbus Lietuvos piliečio bruožas. Tokį požiūrį atspindi lūkesčiai, kad ir kitataučiai (etnine prasme) Lietuvos gyventojai išmoktų lietuvių kalbą ir taip sustiprintų saitus su šalimi, kurioje gyvena.

Taigi lietuvių kalba yra lietuvių tapatybės raiška ir tęstinumo pagrindas, visuomenė suvokia jos vertingumą ir reikšmę, tačiau susirūpinimą kelia menkstantys lietuvių kalbos vartojimo įgūdžiai. Apie prastėjantį raštingumą diskutuoja visuomenė, ši problema svarstoma valstybės lygmeniu. Visa tai pagrindžia priemonės, taikomas lietuvių kalbos ugdymo stiprinimui.

Lituanistinio ugdymo tobulinimo gairės

Siekiant numatyti lituanistinio ugdymo ir švietimo tobulinimo gaires ir taip paskatinti lietuvių kalbos mokymą, kaip Lietuvoje ir svetur gyvenančių lietuvių bei Lietuvos piliečių asmeninės ir bendruomeninės tapatybės pamato, išsaugojimą ir kūrimą, parengta *Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programos vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategija*. Įgyvendinant strategiją siekiama, kad tiek Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose, tiek užsienio mokyklose, kuriose mokoma lietuvių kalbos, kiekvienas asmuo ne tik išmoktų lietuvių kalbą, pažintų Lietuvos kultūrą, bet ir, suvokdamas bei kurdamas lietuvių kalbą ir kultūrą kaip savą, stiprintų savo tapatybę, savivertę, orumą. Strategijoje keliami tikslai ne tik įtvirtinti lituanistinį ugdymą kaip humanistinio ugdymo pagrindą, suteikti jam naują kokybės lygmenį, bet ir viešąją erdvę, bendrą kultūros lauką padaryti palankesnius lituanistiniam ugdymui. Strategijos tikslai ir uždaviniai pateikti 1 lentelėje.

Pirmuoju strategijos įgyvendinimo etapu (2010–2012 m.) vykdytos veiklos atnaujinant lietuvių kalbos ugdymo turinį, tobulinant mokinių pasiekimų vertinimą, išplėstos mokytojų lituanistų profesinės kompetencijos tobulinimosi galimybės, parengta naujų mokymo ir mokymosi priemonių, šaltinių ir kt. Daug padaryta tobulinant lietuvių kalbos, literatūros (kultūros) ugdymą vidurinio ugdymo pakopoje: atnaujintos lietuvių kalbos ir literatūros vidurinio ugdymo ir lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programos, į vidurinio ugdymo programą ir mokymosi šaltinius įdiegtas lietuvių literatūros (kultūros) kanonas, parengti lietuvių kalbos ir literatūros pasiekimų vertinimo ugdymo procese kriterijų aprašai ir normos 11–12 klasėms.

1 lentelė. Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategijos tikslai ir uždaviniai

1 tikslas	2 tikslas	3 tikslas
Lituanistinį ugdymą įtvirtinti kaip humanistinio ugdymo – bendrųjų kultūrinių kompetencijų lavinimo, kūrybingo asmens bei kūrybingos visuomenės ugdymo – pagrindą, susiejant jį su bendraisiais tautos savarankiškumo užtikrinimo, lietuviškos humanitarinės kultūros, šiuolaikiškos lietuviybės puoselėjimo uždaviniais.	Lituanistinį ugdymą bei švietimą Lietuvos bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose ir užsienio lietuviškose mokyklose pakelti į naują kokybės lygmenį ir atnaujinti taip, kad stiprintų lietuvišką tapatybę, tautinį orumą ir asmens savivertę.	Padaryti viešąją erdvę ir bendrą kultūros lauką palankesnius liuanistiniam ugdymui.
Uždaviniai	Uždaviniai	Uždaviniai
Įtvirtinti lietuvių kalbos, kaip mokomojo dalyko, humanitarinio ugdymo paskirtį, atsisakant siauro požiūrio į lietuvių kalbą tik kaip į komunikacijos instrumentą. Pasiiekti, kad lituanistinių dalykų mokytojais dirbtų kūrybingos ir intelektualiai savarankiškos asmenybės.	Siekiant vertybinės darnos, suformuoti lietuvių kultūros kanoną, įtraukiant tekstus ir medžiagą, stiprinančius asmens savivertę, tautinę tapatybę, savigarbą, ir įdiegti jį kaip ugdymo turinio branduolį. Sustiprinti kūrybinio, kritinio ir etinio mąstymo ugdymą visais ugdymo turinio aspektais. Užtikrinti aukštą lietuvių kalbos ir literatūros programų turinio kokybę. Užtikrinti, kad mokinių lietuvių kalbos ir literatūros žinios ir gebėjimai reikšmingai bei sistemingai kiltų, lyginant su Europos Sąjungos šalių gimtųjų kalbų žinių ir gebėjimų vidurkiu. Vykdyti sistemine, nuolatinę lituanistinių žinių ir gebėjimų stebėseną.	Įdiegti lietuvių kalbai ir kultūrai palankias nuostatas į kitas valstybės politikos sritis (kultūros, šeimos, regionų). Pradėti įgyvendinti lietuvių ugdančią kompleksinę viešąją informacinę politiką, stiprinti viešosios erdvės ir liuanistinės kultūros bei ugdymo sąveiką. Sustiprinti mokyklos, šeimos ir viešosios erdvės jungtis. Sustiprinti mokyklos humanitarinę kultūrą, pasiekiant, kad mokyklos bendruomenės gyvenimas taptų modernios lietuviybės kūrimo erdve.

Tolesnių veiklų kryptis – stiprinti lietuvių kalbos ir literatūros (kultūros) ugdymą pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopose. Tam parengtas *Lietuvių kalbos ir kultūrinio raštingumo mokymo gerinimo priemonių planas 2013–2016 metams*. Plane išskirti du tikslai: 1) pagerinti kalbinio ir kultūrinio raštingumo ugdymo kokybę; 2) sukurti lituanistinį ugdymą paremiantį, palaikantį visuomenės bendrąjį kultūros lauką. Gerinant raštingumo ugdymo kokybę, numatyta anksti institucinio kalbinio raštingumo ugdymo pradžią, įtvirtinti aukštesnius raštingumo reikalavimus pradiniam ir pagrindiniam ugdyme, stiprinti mokytojų profesinę kvalifikaciją ir motyvaciją, užtikrinti mokymosi priemonių kokybę ir kt. Kuriant liuanistiniam ugdymui palankų visuomenės kultūros lauką bus įgyvendinama lituanistinį ugdymą palaikanti viešoji informacinė politika, sudaromos sąlygos kalbos ir kultūros ugdyme dalyvauti tėvams, didinamas akademinės bendruomenės vaidmuo

lituanistiniame ugdyme. Bus įgyvendinamos ir kitos lietuvių kalbos ir kultūros ugdymo stiprinimo priemonės.

Tolesnis lituanistinio ugdymo tobulinimas bus vykdomas artimiausio dešimtmečio švietimo siekių, numatytų *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje*, kontekste. Šios strategijos projekte išskirti tikslai stiprinti pedagogines bendruomenes, tobulinti švietimo kokybės kultūrą, didinti besimokančiųjų galimybes išskleisti individualius gebėjimus, sukurti paskatų ir sąlygų mokyti visą gyvenimą sistemą. Daug dėmesio bus skiriama švietimo turinio ir ugdymo proceso kaitai, kūrybingumo, pilietiškumo ugdymui, ryšių su pasaulio lietuvių bendruomenėmis stiprinimui. Į valstybinės švietimo strategijos projekto nuostatas įtrauktas ir aptartoje lietuvių kalbos ugdymo strategijoje išskeltas siekis liuanistinį švietimą įtvirtinti kaip humanistinio ugdymo pagrindą.

KOKIŲ SUNKUMŲ IR IŠŠŪKIŲ KYLA?

Stiprinant lietuvių būtina sutelkti visos švietimo bendruomenės įsipareigojimus ir bendras pastangas

Plačių ir valstybei gyvybiškai svarbių lietuviybės stiprinimo, lituanistinio ugdymo siekių įgyvendinimas sudėtingame globalizuoto, kintančio pasaulio (taip pat ir netikrumo, nuovargio pripildytos kasdienybės) kontekste yra ganėtinai keblus. Keičiantis visuomenei, keičiasi lituanistikos uždaviniai ir ben-

drojo ugdymo mokyklų prioritetai. Orientyrų tampa moderni lietuviybė. Itin daug dėmesio skirtina kilnios, išsilavinusios, atsakingos, įsipareigojančios savo bendruomenei ir tautai asmenybės ugdymui. Lietuviybės pažinimas, jos kūrimas yra lietuvių ir Lietuvos visuomenės gyvastingumo prielaida, asmeninės ir bendruomeninės tapatybės pamatas. Lietuvių kalba, kaip prigimtinė duotybė, turi būti ne tik saugoma, bet

ir nuolat plėtojama, kuriama apimant visus visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo lygmenis.

Šie uždaviniai nėra lengvai įgyvendinami ir, kaip jau minėta, tai nėra vien lituanistų užduotis. Turint mintyje tai, kad švietimo politikos sėkmei labai svarbus jų įgyvendinančių asmenų tikėjimas, kad tai, kas daroma, yra naudinga, jų įsitraukimas, akivaizdu, kad vienas iš svarbesnių iššūkių – sutelkti visą švietimo bendruomenę siekti bendrų lituanistinio ugdymo tikslų.

Menksta mokinių lietuvių kalbos mokymosi pasiekimai

Tarptautinio ketvirtos klasės mokinių skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS 2011 m. rezultatai rodo, kad nors bendrieji Lietuvos mokinių pasiekimai aukštesni už tyrime dalyvavusių šalių vidurkį, tačiau jie nuo 2001 m. vis prastėja. O tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA 2009 m. duomenimis, Lietuvos mokinių skaitymo gebėjimai menkesni už tyrime dalyvavusių šalių vidurkį. Be to, tarptautiniai skaitymo tyrimai parodė, kad mums gerai sekasi ugdyti paprasčiausius mokinių skaitymo gebėjimus (žemiausią pasiekimų lygmenį pasiekia dauguma mokinių), tačiau sunkiai sekasi padėti mokiniams ugdytis sudėtingesnius gebėjimus (aukštesnius pasiekimų lygmenis pasiekia labai maža mokinių dalis).

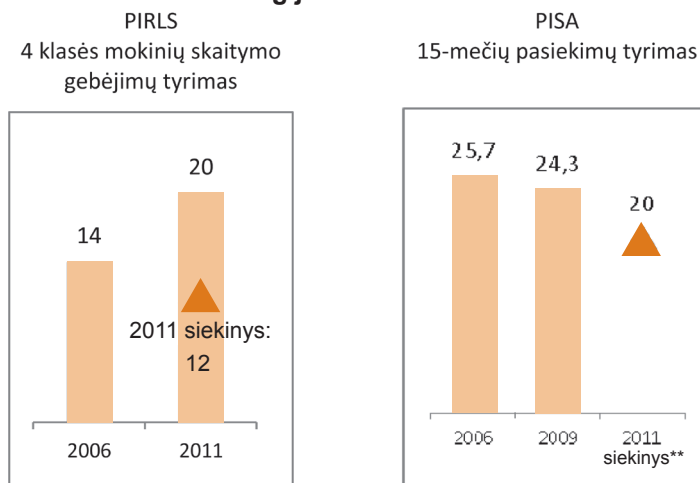
Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programos vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategijoje numatytas uždavinys užtikrinti, kad mokinių lietuvių kalbos žinios ir gebėjimai reikšmingai bei sistemingai kiltų, ir nurodoma, kad sėkmingą šio uždavinio įgyvendinimą patvirtintų mažėjanti prastai skaitančių ir rašančių mokinių dalis. Tačiau minėti tyrimai atskleidžia, kad pageidaujamų rezultatų kol kas nepasiekėme: prastai skaitančių penkiolikmečių ankstesniais metais šiek tiek mažėjo, o prastai skaitančių ketvirtos klasės mokinių ne sumažėjo, o padaugėjo (žr. 3 pav.).

Taigi mokykla turi ieškoti veiksmingesnių kalbos ugdymo būdų ir, deja, ne visuomet palankioje visuomenės aplinkoje. Viena vertus, visuomenės nuostatos kalbos mokymosi stiprinimui yra palankios, nes visuomenė, kaip minėta, lietuvių kalbą suvokia kaip esminį tautinės tapatybės bruožą, jos mokėjimą laiko svarbiu visiems šalies gyventojams, kelia neraštingumo problemą. Kita vertus, šių nuostatų neatitinka visuomenėje pastebimas atsainus požiūris į gimtąją kalbą, pasireiškiantis netaisyklingu jos vartojimu, plintančiu lengvabūdišku lietuviškų žodžių keitimu svetimžodžiais ir pan.

Nepakankamai stiprus tautos istorijos pasakojimas

Didesnių pastangų puoselėjant lietuvių poreikis atsiskleidžia ir mokslininkų, mokytojų, valstybės švietimo tarnautojų

3 pav. Prastai skaitančių* mokinių dalis pagal tarptautinių tyrimų duomenis ir lietuvių kalbos ugdymo strategijos siekiniai

* Pasiekimai atitinka tik žemiausią pasiekimų lygmenį ar net jo nepasiekia.

** Ar pavyko pasiekti numatytus rezultatus, paaiškės, kai bus paskelbti 2012 m. vykdyto tyrimo duomenys.

Duomenų šaltiniai: Tyrimų OECD PISA 2009 ir PIRLS 2011 ataskaitos, Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programos vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategija

diskusijose apie šalies istoriją ir jos mokymą⁴. Svarstoma, kaip savo šalies praeitį, vieną iš svarbiausių tautinės tapatybės pamatų sudarančių elementų, suvokiame patys, atskleidžiame jaunajai kartai, pasakojame pasauliui. Kalbėdami apie švietimą, diskusijų dalyviai pastebi, kad mokykloje istorinis pasakojimas plėtojamas gana fragmentiškai, t. y. jam stinga rišlumo, vienijančios ašies. Išsakomos abejonės, ar pakankamai atsakingai rengiami vadovėliai, mokytojai pasigenda įvairesnių mokymo priemonių, pagalbos orientuojantis informacijos gausoje (būtų svarbus aktyvesnis bendradarbiavimas su mokslininkais istorikais). Diskutuojama, ar nereikėtų aktyvesnio Švietimo ir mokslo ministerijos vaidmens stiprinant istorijos mokymą.

Tačiau tam, kad keistųsi istorijos pasakojimas mokykloje, pirmiausia reikėtų platesnių ir nuodugnesnių akademinės bendruomenės, visuomenės diskusijų šalies istorijos klausimais, aiškesnės valstybės istorijos politikos, daugiau kolegialumo ją kuriant ir įgyvendinant. Perduodant istorinį pasakojimą, būtina žvelgti iš Lietuvos pozicijų, remtis autentiškais šaltiniais, neventi išryškinti tautai svarbias vertybes, kelti moralines dilemas. Tokiomis nuostatomis vadovaujantis apie šalies praeitį turėtų būti kalbama ir mokykloje. Toks pasakojimas taptų gyvas, būtų paveikesnis ugdant, moraliai brandinant vaikus, jaunimą, stiprinant lietuviybės pamatus.

DĖMESYS TAUTINĖS TAPATYBĖS STIPRINIMUI UŽSIENIO ŠALYSE

Tautinės tapatybės išsaugojimu itin susirūpinta ne tik Lietuvoje, tai būdinga ir kitoms Europos šalims. Ne vienoje Europos valstybėje tapatybės stiprinimo problema išryškėjo todėl, kad dėl didelio masto imigracijos visuomenėje itin padaugėjo kitataučių, kitos kultūros gyventojų. Tai kelia rimtų iššūkių

per ilgą laiką susiklosčiusiam tautinės tapatybės suvokimui. Be to, visuomenės bendrumo jausmą, sutelktumą siekiama stiprinti ne tik dėl kultūrinių, bet ir dėl socialinių ekonominių, politinių, saugumo priežasčių.

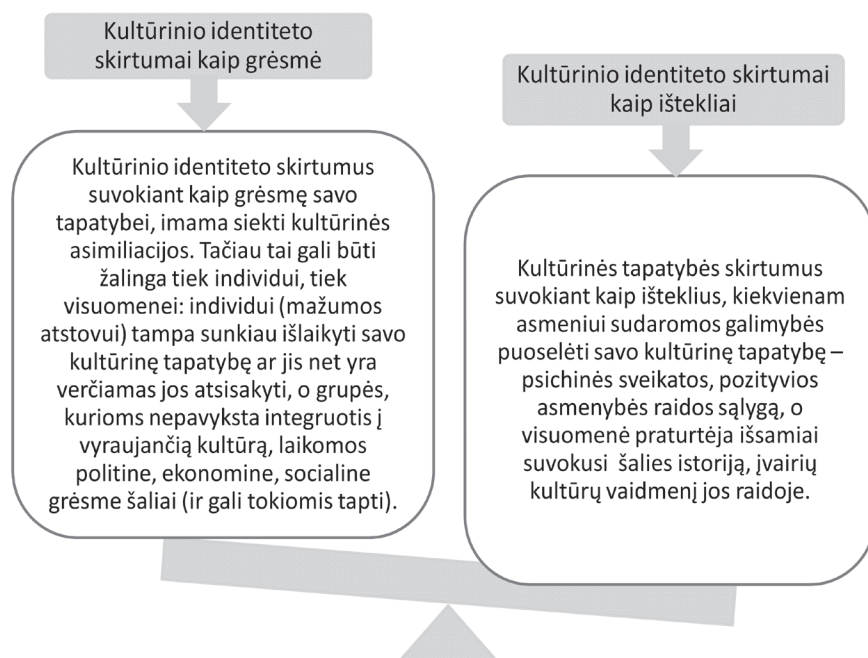
⁴ Remiamasi žurnale „Literatūra ir menas“ (2012-12-21, Nr. 3407) publikuotu straipsniu *Kas kurs Lietuvos istorinį pasakojimą?* (<http://literaturairmenas.lt>)

Problema suvokiama nevienodai

Globalizacijos, daugiakultūriškumo kontekste šalių tautinės tapatybės politika priklauso nuo požiūrio į tapatybių skirtumus. Galima išskirti tokius požiūrius: kultūrinio identiteto skirtumai kaip grėsmė arba kaip ištekliai. Kultūrinį skirtingumą suvokiant kaip grėsmę, siekiama, kad visi šalies gyventojai perimtų dominuojančią kultūrą; o jei į kultūrinius skirtumus žiūrima kaip į išteklius, visuomenės, juos priimdamos, jaučiasi praturtėjusios (žr. 4 pav.). Be to, kad ieškoma atsakymo į klausimą, ar kultūrų skirtumai kelia grėsmę mūsų tapatybei, ar ją praturtina, formuojant tapatybės politiką atsižvelgiama į XXI amžiuje vis labiau pabrėžiamą kultūrinės tapatybės sudėtingumą, jos nuolatinę kaitą.

Kolektyvinės tapatybės supratimo, jos stiprinimo, visuomenės vienijimo problemos svarstomos ne tik tautos, valstybės, bet ir **tarptautiniu lygmeniu**. Pavyzdžiui, Transatlantinė Migracijos Taryba, išanalizavusi padėtį Europos ir Šiaurės Amerikos šalyse, valstybėms, siekiančioms visuomenėje stiprinti bendrumo jausmą, rekomenduoja laikytis tokių nuostatų: tautinės tapatybės sampratoje labiau pabrėžti ne statišką būvį („esu“), o susisaistymo procesą („tampu“); suteikti galimybę derinti identitetus (pavyzdžiui, kilmės ir imigracijos šalies tapatybes), o ne reikalauti pasirinkti; daugiausia pastangų nukreipti į tas sritis, kur integracija vyksta natūraliausiai – darbo ir mokymosi; politikos įgyvendinimą grįsti pagalbos teikimu, o ne baudmėmis; į sprendimų priėmimą

4 pav. Požiūriai į kultūrinio identiteto skirtumus

Parengta pagal: Encyclopedia of Education and human Development. Ed. by S. J. Farenga, D. Ness, 2005

įtraukti visuomenę ir kt. O Europoje tuo pat metu, kai šalys ieško veiksmingų tautinės tapatybės stiprinimo priemonių, svarstoma (vyksta ir Europos Tarybos rengiami debatai), ar egzistuoja bendra europinė tapatybė, ar ji mums reikalinga, koks europinės ir tautinės, etninės tapatybės santykis?

Tautinės tapatybės stiprinimo priemonės

Tautinė tapatybė ir visuomenės integracija stiprinamos įvairiomis kultūros, švietimo ir kt. priemonėmis. Ne visos pastangos būna sėkmingos.

Itin daug dėmesio tautinės tapatybės stiprinimui, vieningos bendruomenės kūrimui skiriama **Latvijoje**. Tai lemia ne tik aukščiau aptarti globalizacijos, Europos integracijos procesai, bet ir tokia Latvijoje susiklosčiusi padėtis, kai šalies visuomenė yra tarsi dvilypė, sudaryta iš latviškai kalbančios dalies ir rusakalbių gyventojų. Visuomenės susiskaidymą rodo susiklosčiusios atskiros informacijos erdvės, skirtingas šalies istorijos supratimas ir interpretavimas, tam tikra latvių, nemokančių rusų kalbos, diskriminacija darbo rinkoje ir kt. požymiai.

Tokiame kontekste Latvijos Vyriausybė 2011 m. patvirtino Kultūros ministerijos parengtas *Tautinės tapatybės, pilietinės visuomenės ir integracijos politikos gaires 2012–2018 metams*. Šios politikos tikslas – stipri, vieninga tauta, visuo-

menė, sauganti ir turtinanti tautinę tapatybę, puoselėjanti demokratines vertybes. Numatytos trys veiklos kryptys:

- pilietinės visuomenės ir integracijos kryptis – siekiama plėtoti pilietinį ugdymą, skatinti pilietinį aktyvumą, socialinių grupių integraciją į visuomenę ir kt.;
- tautinės tapatybės (kalbos ir kultūros erdvės) kryptis – užtikrinti latvių kalbos vartojimą viešojoje erdveje, stiprinti užsienyje gyvenančių latvių, tautinių mažumų, nepiliečių (tai savitą statusą turinti Latvijos gyventojų grupė) ir naujųjų imigrantų latvių kalbos įgūdžius (valstybė siekia, kad visi Latvijos žmonės mokėtų ir vartotų latvių kalbą), plėtoti šalies kultūros erdvę kaip visuomenę vienijantį pagrindą, stiprinti užsienyje gyvenančių latvių tautinę tapatybę ir ryšius su Latvija;
- vieningos socialinės atminties kryptis – siekiama plėsti Latvijos ir Europos istorijos supratimą, pagrįstą faktais ir susietą su demokratinėmis vertybėmis, itin daug dėmesio skiriant Antrojo pasaulinio karo ir sovietinės bei vokiečių okupacijų laikotarpiams.

Akivaizdu, kad įgyvendinant šiuos tikslus svarbus vaidmuo tenka švietimui. Vienas iš pagrindinių uždavinių – latvių kalbos ugdymo stiprinimas. Siekiama, kad latvių kalbą gerai išmoktų visi mokiniai (šalyje įvestas bendras latvių kalbos brandos egzaminas, t. y. vienodi reikalavimai keliami visiems, nesvarbu, kokioje mokykloje jie būtų mokęsi).

Švietimo vaidmuo įgyvendinant tautinės tapatybės ir visuomenės integracijos politiką Latvijoje

Stiprinant tautinę tapatybę **itin daug dėmesio skiriama latvių kalbos ugdymui**. Keliama uždaviniai kalbos mokymo sistemą pritaikyti skirtingoms besimokančiųjų grupėms (tautinių mažumų atstovams, užsienyje gyvenantiems latviams, naujesiems emigrantams ir kt.), parengti reikalingas metodikas ir mokymosi priemonės, taikyti inovatyvius ugdymo metodus; skatinti netradicinius kalbos mokymosi būdus (mokymąsi pasitelkiant mokomąsias televizijos ir radijo laidas, padedant savanoriams latvių kalbos mokytojams, vasaros mokyklose ir kt.), teikti metodinę pagalbą mokytojams.

Pabrėžiama, kad **svarbu latvių kalbos mokyti kuo jaunesnius vaikus**, todėl siekiama sudaryti galimybes latvių kalbos mokytis ikimokyklinio amžiaus tautinių mažumų vaikams, kuriuos ateityje ketinama leisti į mokyklas latvių moko-mąja kalba, ir jų tėvams; teikti pagalbą tautinių mažumų vaikams integruojantis į latvių grupes ikimokyklinio ugdymo įstaigose, mokantis latvių mokyklose, skatinti integracijos procesą.

Planuojant **pagalbą mokytojams**, atsižvelgiama į tai, kad jos reikia tiek latvių mokyklų mokytojams, mokantiems tautinių mažumų vaikų, kurių latvių kalbos įgūdžiai nėra pakankami, tiek tautinių mažumų ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir mokyklų mokytojams, tiek mokytojams, dirbantiems latvių diasporos centruose.

Plėtojant **faktais pagrįstą istorijos supratimą**, daug dėmesio skiriama istorijos mokytojų kompetencijos mokant Antrojo pasaulinio karo ir okupacijos laikotarpių istorijos didinimui, ugdymo proceso tobulinimui. Tam numatyta įgyvendinti paramos mokyklai ir mokytojams programą, didinti mokytojų galimybes dalytis patirtimi su kolegomis šalyje ir tarptautiniu lygiu, bendradarbiaujant su mokytojais rengti metodines priemones, ugdymo procese panaudoti dokumentinę medžiagą, rengti diskusijas, vesti pamokas muziejuose, skatinti mokinius įsitraukti į istorinės atminties tyrinėjimus rengiant ekspedicijas į istorines vietas, užrašant gyventojų pasakojimus ir kt.

Parengta pagal: Guidelines on National Identity, Civil Society and Integration Policy (2012–2018)

Prancūzijoje svarstoma tautinės tapatybės sampratos problema. Keliama klausimai, ką reiškia būti prancūzu, ar gali būti dviguba tapatybė, kodėl tokia tapatybė priimtina kitose šalyse, o Prancūzijoje – ne? Pastebima, kad prancūzai nenori pripažinti savo šalies daugiakultūre visuomene, nors iš tiesų ji tokia yra turint mintyje įvairiatautę (etnine prasme) populiaciją. Susisaistymas su kita šalimi, kultūra Prancūzijoje suvokiamas kaip varžymasis su prancūziškąja tapatybe, tikimasi, kad kitos kultūrinės tapatybės reikšis tik privataus gyvenimo srityje ir nebus reikalaujama viešo, politinio jų pripažinimo.

Prancūzijoje visuomenės integraciją bandyta stiprinti derinant nacionalinės tapatybės politikos ir migracijos politikos priemones. Tuo tikslu 2007 m. šalyje buvo įkurta Imigracijos, integracijos, nacionalinės tapatybės ir solidaraus vystymosi ministerija, tačiau ministerijos įkūrimas sulaukė kairiųjų politinių pažiūrų visuomenės dalies, mokslininkų nepritarimo – buvo protestuojama prieš numatomas asimiliacines visuomenės vienijimo priemones. 2009 m. Prancūzijos vyriausybė inicijavo viešus debatus apie nacionalinę tapatybę. Debatai, kurie vyko ir internetinėje erdvėje, sulaukė didelio visuomenės aktyvumo, daug žmonių išsakė savo nuomonę, ką reiškia būti prancūzu, tačiau pasisakymuose netrūko ir imigrantų, jų vaikus įžeidžiančių komentarų, nuolatos buvo išreiškiama abejonių dėl šios visuomenės dalies lojalumo Prancūzijai. Vėliau pripažinta, kad minėtos ministerijos įkūrimas buvo klaida, o debatai, ką reiškia būti prancūzu, padidino įtampą tarp visuomenės grupių.

Nors, kaip minėta, Prancūzijoje laikomasi nuomonės, kad skirtingos etninės tapatybės silpnina nacionalinę sanglaudą, tačiau imigrantų nuostatų tyrimai rodo, kad tokio nesuderinamumo tarp prancūziškosios ir etninių mažumų tapatybių nėra: dauguma imigrantų palikuonių ir diduma imigrantų jaučiasi esą prancūzai, o jų vadinamoji tautinės mažumos tapatybė ne prieštarauja prancūziškosios tapatybės išgyvenimui, bet jį papildo. Siūloma labiau į tai atsižvelgti siekiant parengti realų šalies gyvenimą atitinkančią tautinės tapatybės stiprinimo ir visuomenės vienijimo politiką.

Populiari tapatybės stiprinimo priemonė – kultūros kanonų kūrimas

Kaip priemonę, padedančią stiprinti tautinę tapatybę ir vienyti visuomenę, įvairiose Europos šalyse (pirmiausia Skandinavijoje) imta kurti nacionalinius kultūros kanonus. Jais bandoma atskleisti požiūrį į nacionalinės tapatybės esmę, parodyti tai, kas vertingo, ilgaamžiško sukurta įvairiose kultūros srityse ar priminti svarbiausius šalies visuomenės, kultūros raidos momentus. Taip siekiama skatinti domėjimąsi kultūra, paveldu, apmąstyti jo vaidmenį globalizacijos kontekste, stiprinti šalies kultūros ir istorijos supratimą kaip visuomenę vienijantį pagrindą. Kanoną siūloma laikyti ne dogma, o tam tikru laikotarpiu pasiektu susitarimu. Kai kurių kanonų kūrėjai teigia, kad tai – pasididžiavimo šaltinis, atsvara menkavertei masinei kultūrai, be to, susistemintą informaciją yra lengviau skelbti ir tarptautiniu lygiu.

Danų kultūros kanonas (2006 m.) sukurtas siekiant apibrėžti danų kultūros paveldą, tapatybės bruožus, skatinti diskusijas ir stiprinti visuomenės, kurioje gausu atvykusiųjų iš kitų šalių, kitų kultūrų, bendrumo jausmą. Kanoną sudaro reikšmingiausi žymių danų menininkų kūriniai. Atrinkti šių kultūros sričių: architektūros, vaizduojamojo meno, dizaino, kino, literatūros, klasikinės ir populiariosios muzikos, scenos meno, vaikų kultūros (vaikams skirti kūriniai) darbai – iš viso 108 kūriniai ar jų grupės. Įdomu tai, kad tarp jų ir Sidnėjaus (Australija) operos teatras, nes jo kūrėjas – danų architektas. Sudarytasis kanonas paskelbtas knygoje su multimedijų diskais, dauguma šių leidinių padovanoti švietimo ir kultūros įstaigoms. Sukurtas ir interneto puslapis. Tikėtasi, kad kultūros kanonas taps kasdienio visuomenės (įskaitant ir imigrantus) gyvenimo dalimi – juo bus domimasi, jis skatins apmąstymus, diskusijas.

Remiantis danų pavyzdžiu, 2009 m. sukurtas **Latvijos kultūros kanonas** – žymiausių meno kūrinių ir svarbiausių kultūros vertybių sąvadas, atspindintis visų laikų didžiausius tautos pasiekimus. Tai 99 nacionalinės vertybės iš tautos tradicijų, architektūros ir dizaino, vaizduojamojo meno, sce-

nos meno, muzikos, literatūros ir kino sričių. Kanoną sudaro vertybės, kurias, kaip teigiama, dera žinoti, saugoti ir – svarbiausia – kūrybiškai plėtoti. Kanonas sudarytas siekiant visuomenei suteikti daugiau žinių apie Latvijos kultūrą, taip padėti kurti ir skleisti bendrą kultūrinę atmintį, stiprinti šalies gyventojų bendrumo jausmą. Pasak Latvijos kultūros kanono kūrėjų, jis parodo, kuo latviai gali didžiuotis, ir paaiškina, kodėl, tačiau kiekvienas žmogus gali turėti savo nuomonę, ką jis laiko svarbiausiomis kultūros vertybėmis.

Kitoks yra **Nyderlandų istorijos ir kultūros kanonas** (2006 m.). Jį sudaro 50 svarbiausių šalies istorijos, kultūros, visuomenės raidos momentų. Tai žymiausias asmenybės, istoriniai įvykiai, statiniai ir kt. (pavyzdžiui, V. van Gogas, Spinoza, pasauliniai karai, ES įkūrimas, rašytinė kalba, vandens kanalai) – svarbiausi dalykai, kurie Nyderlandus padarė tokia šalimi, kokia ji yra dabar. Sukurti Nyderlandų kanoną paskatino susirūpinimas, kad jaunimas (ir kiti gyventojai) prastai išmano šalies kultūrą, praeitį, taip pat siekis stiprinti visuomenės sanglaudą (tai susiję su imigrantų gausa). Kanonas sukurtas skatinti ne pasididžiavimą, bet domėjimąsi savo šalimi. Nyderlandų kanonas pateiktas interneto portale (čia informacija pritaikyta skirtingoms jos vartotojų grupėms: plačiajai visuomenei (įvairiomis kalbomis), mokiniams, mokytojams), išleista jį apibendrinanti knyga. Kanono kūrėjai pabrėžė, kad norint, jog kanonas „gyvuotų“ visuomenėje, labai svarbus vaidmuo tenka švietimui. Todėl parengtos konkrečios rekomendacijos, kaip jį panaudoti ugdymo procese, pateikta patarimų mokytojų rengimo tobulinimui, aptartas ir aukštojo mokslo vaidmuo.

Kanonų sukūrimas kelia įvairių diskusijų, jie vertinami nevienareikšmiškai. Ginčijamasi dėl to, ar pagrįstai į kanonus įtraukti (ar neįtraukti) tam tikri kūriniai, įvykiai, asme-

nybės. Kanonų kūrėjai šias diskusijas, kultūros paveldo ir šiandienos gyvenimo dermės apmąstymus laiko sėkme, nes ir siekta juos paskatinti. Tačiau diskutuojama ir apie tai, ar reikalingi patys kanonai, koks jų poveikis visuomenei, kokią žinią jie neša. Menininkai pastebi, kad ką nors įtraukti į kanoną – vadinasi, pripažinti tai neginčijama vertybe, o toks paskelbimas pats savaime sukelia priešišumą. Keliamas klausimas, ar kultūroje apskritai gali būti neginčijamų vertybių, kanono idėjoje įžiūrima panašumų su kultūros kontrole ir cenzūravimu. Nepritariama ir požiūriui į kultūrą kaip į prekę, jos paviršinei reprezentacijai. Kalbant apie istorijos kanonus, nuogaustaujama dėl galimo šališko požiūrio į praeities įvykius, ypač jei kanono sudarymas siejamas su pasididžiavimo savo šalimi skatinimu.

Nors kanonais siekiama stiprinti visuomenės bendrumo jausmą, kartais įžvelgiamas priešingas poveikis – jie gali net padidinti nesantaiką tarp etninių visuomenės grupių. Toks pavojus kyla, kai daugiakultūrėje visuomenėje nacionaliniu kanonu išaukštinama viena (dominuojanti) etninė tapatybė neatsižvelgiant į tautinių mažumų indėlį šalies kultūros raišiai.

Kanonų poveikis susijęs ne tik su jų turiniu, bet ir su pateikimo visuomenei būdais, formomis. Pirminis susidomėjimas ir aktyvios diskusijos ilgainiui apimsta. Siekiant veiksmingesnio poveikio, kaip minėta, siūloma kanonus įtraukti į švietimo programas. Pastebima, kad kanonai geriau padeda pasiekti norimus tikslus, kai jie pritaikyti aktyviam naudojimuisi, yra tarsi įkvepiantis pagrindas, skatinantis ir suteikiantis galimybę domėtis giliau. Taigi svarbi ir kanono turinio apimtis (informacijos neturi būti per daug – bent jau pradinuose paieškos, mokymosi etapuose), ir pateikimo forma (domėjimąsi skatins tik patraukliai pateikta, lengvai prieinama informacija).

Nyderlandų kanono kūrėjų rekomendacijos švietimui

Siūloma kanono turinį **integruoti į esamą ugdymo proceso struktūrą**, t. y. pritaikyti ugdymo pakopoms, įtraukti į esamus mokomuosius dalykus. Svarbiausiu laikomas **privalomojo mokymosi etapas** – taip kanonas pasiektų kiekvieną mokinį. Taigi kanoną siūloma aptarti pradinio ir vidurinio ugdymo pakopose (Nyderlanduose vidurinis ugdymas eina iš karto po pradinio; iš vienos pakopos į kitą pereinama maždaug dvylikos metų).

Atsižvelgiant į vaikų interesus ir pažinimo galimybes, pradinėse klasėse rekomenduojama supažindinti su pagrindiniais dalykais laikantis konkretumo, vaizdumo principų, pateikiant kuo daugiau pasakojimų, remiantis artimiausia vaiko aplinka. Vyresnėse klasėse kanono mokomasi plačiau, nuodugniau, aptariamoms ir abstraktesnės temos, paliečiamas tarptautinis kontekstas.

Būtina sėkmingo įvesdinimo į šalies istorijos, kultūros erdvę sąlyga – **tinkamai pasirengęs mokytojas**. Grįžimas prie kanoninių dalykų kelia tam tikrų reikalavimų mokytojų rengimui, kvalifikacijos tobulinimui. Pastebima, kad mokytojų rengimo turinyje įvykusi ryški slinktis nuo profesinių žinių link įgūdžių (tarsi prie kito kraštutinumo) nėra labai palanki kanono mokymui. Rekomenduojama daugiau dėmesio skirti mokomųjų dalykų turiniui – kad mokytojas įgytų ir žinių, kuriomis remdamasis galėtų kurti mokinius įkvepiantį, paveikų pasakojimą.

Parengta pagal: A Key to Dutch History. Report by the Committee for the Development of the Dutch Canon (2007)

Kultūros kanonų interneto svetainių adresai

Danų kultūros kanonas: http://kum.dk/Documents/Temaer/Kulturkanon/KUM_kulturkanonen_uk_OK.pdf

Latvijos kultūros kanonas: <http://kulturaskanons.lv/lv/1/>

Nyderlandų istorijos ir kultūros kanonas: <http://entoen.nu/en>

LITUANISTINIO UGDYMO TOBULINIMO GALIMYBĖS

Remiantis šioje analizėje apžvelgtais Lietuvos ir kitų Europos šalių siekais ir patirtimi, galima pasiūlyti šias rekomendacijas lituanistinio ugdymo stiprinimui:

- Tautinės tapatybės politikos problemos yra itin sudėtingos, į politinius sprendimus reaguojama jautriai, nes tai paliečia tiek bendruomenės, tiek kiekvieno žmogaus savastį. Tad su tautos tapatybe susijusios problemos (tarp jų ir lituanistinio ugdymo klausimai) turi būti sprendžiamos itin atsakingai, apgalvotai, tačiau jų neatidėliojant. Problemų svarba (lietuvybės stiprinimu susirūpinusi visuomenė, tai – strateginis valstybės siekis) įpareigoja švietimą telkti daugiau pastangų jų sprendimui. Kita vertus, tokiomis aplinkybėmis švietimas gali tikėtis didesnės kitų valstybės institucijų, visuomenės paramos įgyvendinant priimtus sprendimus.
- Sėkmingam lituanistinio ugdymo stiprinimo priemonių įgyvendinimui labai svarbus mokytojų ir kitų švietimo bendruomenės narių bendras darbas. Siekiant kuo didesnio švietimo bendruomenės pritarimo ir įsitraukimo, svarbu suteikti daugiau galimybių mokytojams ir kitoms suinteresuotosioms šalims (pavyzdžiui, tėvų, akademinės bendruomenės, visuomenės atstovams) dalyvauti priimant sprendimus.
- Stiprinant lituanistinį ugdymą itin daug dėmesio turėtų būti skiriama privalomojo mokymosi etapo – pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopų – tobulinimui. Būtent šiame etape visai tautai svarbios vertybės pasiekia kiekvieną jos narį.
- Rūpinantis tautinės tapatybės išsaugojimu ir stiprinimu Lietuvos diasporoje, reikia teikti daugiau pagalbos lituanistiniam švietimui užsienyje, stiprinti jo sąsajas su Lietuvos švietimo sistema. Pagalba reikalinga apibrėžiant ugdymo turinį, rengiant mokymosi priemones (įskaitant ir pritaikytas nuotoliniam ir savarankiškam mokymuisi), stiprinant profesinį mokytojų pasirėngimą. Labai svarbus ryšių su lituanistinių mokyklų bendruomenėmis (ir apskritai su lietuvių bendruomenėmis užsienyje) puoselėjimas rengiant bendrus projektus, mokytojų stažuotes, mokinių vizitus, dalijantis patirtimi ir kt. Garsių lietuvių išėivių menininkų, mokslininkų, kalbančių lietuviškai, dirbančių Lietuvai, asmenybėmis galima remtis kaip įkvepiančiu lietuviybės puoselėjimo gyvenant ne Lietuvoje, patriotiškumo pavyzdžiu.
- Švietimo bendruomenėje reikėtų daugiau diskutuoti apie tautinę tapatybę, į tautos istoriją žvelgiant iš šiandienos perspektyvos. Reikia stiprinti mokyklos ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimą – mokslininkų indėlis svarbus kuriant profesionalų, šiuolaikišką šalies istorijos, kultūros pasakojimą, interpretaciją, remiantis naujausiais lituanistikos mokslų tyrimais ir studijomis, padedant mokytojams orientuotis naujai atsirandančios informacijos sraute. Mokyklos bendruomenėje svarbu apmąstyti tautinės tapatybės raišką mokyklos gyvenimo sanklodoje.
- Tautinei tapatybei ir visuomenės bendrumo jausmui stiprinti kuriant tautos kultūros kanoną, reikia apgalvoti, kaip išvengti galimo nepageidaujamo poveikio. Labai svarbu tinkamai pasirinkti kanoninių tautos vertybių atrankos, pateikimo visuomenei principus, o mokykloje – gerai apgalvoti ugdymo(si) uždavinius (svarbiausia per tautos kanono pažinimą ugdytis tvirtesnį tautinės tapatybės pajautimą, tam tikras nuostatas). Kuriant kanoną būtų svarbu ieškoti paveldo jungčių su tautos ateities vizija.
- Lituanistiniam ugdymui formaliajame ir neformaliajame švietime reikėtų plačiau pasinaudoti valstybės stiprinamo kultūros sektoriaus teikiamomis galimybėmis: visuomenės ugdymo poreikiams pritaikomu kultūros paveldu (įskaitant kultūros paveldą, prieinamą elektroninėje erdvėje, modernizuojamas muziejų, bibliotekų ekspozicijas ir kt.), rengiamomis edukacinėmis programomis, kultūros srities tyrimų teikiama informacija.
- Turi būti stiprinamas humanitarinis (lituanistinis) visų būsimųjų pedagogų rengimas, ieškoma būdų plėtoti jų vertybines nuostatas, nes tautinę tapatybę puoselėjančią asmenybę gali ugdyti tik mokytojas, kurio platus humanitarinis kultūrinis akiratis, kuris pats puoselėja lietuviybę. Be to, nors šiandieninė ugdymo praktika skatina daugiau dėmesio skirti modernesnių mokymo(si) metodų diegimui (kas itin svarbu ir lituanistiniam ugdymui), tačiau rengiant mokytojus ir tobulinant jų kvalifikaciją reikia rūpintis tiek ugdymo įgūdžiais, tiek mokomųjų dalykų turinio išmanymu. Nė vienas kraštutinumas – nei pirmenybės teikimas turtingam dalyko žinių багаžui, nei ugdymo meistriškumui – nėra gerai.

INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-11-28 nutarimu Nr. 1482.
2. A Key to Dutch History. Report by the Committee for the Development of the Dutch Canon. 2007. <http://www.entoen.nu/doc/AKey-ToDutchHistory.pdf>
3. Bendrosios pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos. <http://portalas.emokykla.lt/bup/Puslapiai/default.aspx>
4. Berelis G. Kultūros kanonas. 2008. <http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/2972-guntis-berelis-kulturos-kanonas?catid=484%3A2008-nr-8-9-rugpjutis-rugsejis>
5. Čiubrinskas V. Tautinis identitetas yrančių ryšių pasaulyje: lietuviškumo trajektorijos. *Lietuviškojo identiteto trajektorijos*. Sudarė Čiubrinskas V., Kuznecovienė J. Kaunas, 2008. P. 7–10.
6. Daukšas D. Tautinio tapatumo tyrimų teorinės problemos: antropologinė perspektyva. *Filosofija. Sociologija*. 2006. Nr. 2. P. 2–7.
7. Dudaitė J. Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas Programme For International Student Assessment OECD PISA 2009. http://www.nec.lt/failai/1810_PISA_Rezultatai.pdf
8. Duelund P. The Impact of the New Nationalism and Identity Politics on Cultural Policy-making in Europe and Beyond. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/CWE-TP-Duelund_en.pdf
9. Duoblienė L. Ugdymo turinio formavimo politika: socialinė reprodukcija ir jos įveika. *Lietuvos švietimo politikos transformacijos*. Vilnius, 2009. P. 106–136.
10. European Values Study 2008. <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>
11. Girmius K. Persipynę tautiškumai. *Naujas židinys-Aidai*. 2013. Nr. 1. P. 8–9. <http://www.nzidinys.lt/files/various/girniaus%20txt.pdf>
12. „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011–2019 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-03-30 nutarimu Nr. 389.
13. Guidelines on National Identity, Civil Society and Integration Policy (2012–2018). Ministry of Culture of the Republic of Latvia. Riga, 2011. <http://www.vvc.gov.lv>
14. Lietuvių kalbos ir kultūrinio raštingumo mokymo gerinimo priemonių planas 2013–2016 metams, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013-04-15 įsakymu Nr. V-301.
15. Lietuvių kalbos ugdymo bendrojo lavinimo programas vykdančiose mokyklose 2010–2014 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010-12-30 įsakymu Nr. V-2455.
16. Lukšienė M. Jungtys. Vilnius, 2000.
17. Migrant Integration Policy Index (MIPEX III). www.mipex.eu
18. Papademetriou D. G. Rethinking National Identity in the Age of Migration, Council Statement from the 7th Plenary Meeting of the Transatlantic Council on Migration. Washington, 2012. <http://www.migrationpolicy.org/transatlantic/tcmstatement-identity.pdf>
19. Simon P. French National Identity and Integration: Who Belongs to the National Community? Washington, 2012. <http://www.migrationpolicy.org/pubs/frenchidentity.pdf>
20. Štutininė I. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. 2008. Nr. 8 (17). P. 31–55.
21. Štutininė I. Lietuvių imigrantų požiūriai į lituanistinį vaikų ugdymą. *Filosofija. Sociologija*. 2009. T. 20. Nr. 4. P. 310–317. <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2009/4/310-317.pdf>
22. Štutininė I. Lietuvių tautinio identiteto raiška globalizacijos kontekstuose: tarp lokalumo ir daugiakultūriškumo. *Lietuviškojo identiteto trajektorijos*. Sudarė Čiubrinskas V., Kuznecovienė J. Kaunas, 2008. P. 153–172.
23. Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas PIRLS 2011. Ataskaita. 4 kl. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/TIMSS2011_4klase.pdf
24. Tomlinson J. Globalizacija ir kultūra. Vilnius, 2002.
25. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012-05-15 nutarimu Nr. XI-2015.
26. Valstybinės švietimo 2013–2020 metų strategijos projektas (2013 m. birželio mėn.).
27. Valionis A. Latvijos kultūros kanonas. *Kultūros barai*. 2009. Nr. 6. P. 75–77.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Jūratę Vosylytę-Abromaitienę (el. p. jurate.vosylyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė Jolanta Jevsejevienė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Politikos analizės skyriaus metodininkė.

Konsultavo: Švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė Asta Nida Poderienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjas Ričardas Ališauskas.

LITUANISTINIO UGDYMO – UGDYMO LIETUVAI – SVARBA, PROBLEMOS IR GALIMYBĖS

Redaktorė *Nijolė Šorienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2013-08-12. Tir. 1 800 egz.
Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius

ISSN 1822-4156